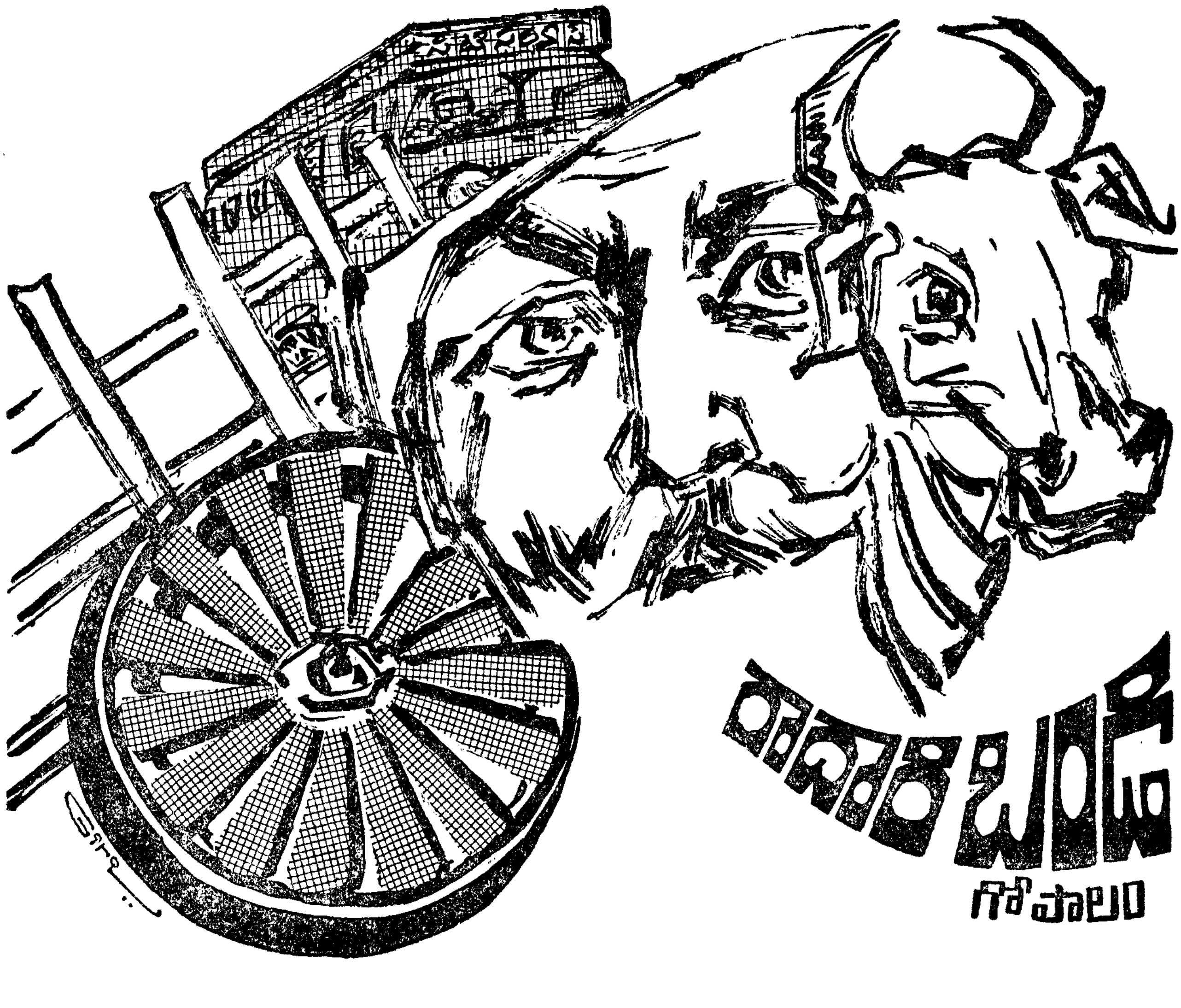

రాదారి బండి

గోపాలం

ఏనోట విన్నా అదే మాట! నాగన్న పోయాట్ట! నలుగురు నిలచినచోటల్లా నాగన్న ప్రసక్తే!

పాపం! మంచి ముండావాడు. నాగన్న పోయిన వార్త విని ఆ ఊళ్ళో కన్నీరు పెట్టని వారు లేరు. పసిపాప మొదలుకొని పండు ముసలమ్మ దాకా "పాపం నాగన్న పోయాట్ట" అని పరితపించిన వారే.

గంగిరెడ్డి పల్లె నుండి రైలు స్టేషనుకు పోయే బాటమ్మట నాగన్న కడసారిగా పయనిస్తూంటే - "ఎందరికో స్వాగతాలు చెప్పి మరెందరికో వీడ్కోలిచ్చిన నీకు వారంతా అంతిమ వీడ్కోలిస్తున్నారా నాగన్నా!" అంటూ గొల్లున గుండెలు బాదుకుందా బాట. బాటప్రక్క చెట్టుచేట్టూ తలలు వంచి తమ ఆప్తునికి అంతిమ వీడ్కోలిచ్చాయి.

* * *

నాగన్న కాబాట పుట్టుక బాగా తెలుసు. పుట్టలు త్రవ్వి, తుప్పలు కొట్టి, బాట కూర్చిన చేతుల్లో నాగన్న చేతులూ వున్నాయి. బాట పక్క ఆ కొమ్మ, యీ కొమ్మ పాతి అవి చిగిర్చి చిలవలూ, పలవలూ వేస్తే నాగన్న మనసంతో సంబర పడిందో నాగన్నకే తెలుసు. అందుకు సాక్షిభూతంగా విం బ్బ బాటకీ చెట్టుకీ తెలుసు. అవాడే గనక నాగన్న ఆప్యాయంగా పుంచకపోతే ఈనాడు తమ స్థితి ఇట్లా వుండేదా అని ప్రశ్నించుకొని బాట ప్రక్కన చెట్టు చెట్టూ కృతజ్ఞతగా నాగన్నను తమ చల్లని వస్త్రా జో కొట్టి దీవన లిస్తాయి.

ఆ చుట్టుపట్ల పాతిక పైగ్రామాలకు తల్లో నాలికలా గంగిరెడ్డిపల్లె. స్టేషనుకు పోవాలంటే గంగిరెడ్డి పల్లెల్లోంచి పోవాల్సిందే. పోలీసు ఠాణా నుంచి హెడ్‌కానిస్టేబులొచ్చినా, కోర్టునుంచివకీలు గారొచ్చినా, దివాణం నుంచి అమీను గారొచ్చినా గంగిరెడ్డి పల్లొచ్చి వూరి పెద్ద లింగరాజునో, వెలం దొర వెంకటరెడ్డినో, భూకామందు పళ్లయ్యశర్మనో పలకరించనిదే ప్రక్క పల్లెలో పాదం మోపడు. ఆ వూరి పరువే వేరు. ఆ ప్రతిష్ఠేవేరు.

ఆ పరువూ ప్రతిష్ఠా తనదే అన్నట్టు. పిదో పొంగిపోతాడు నాగన్న. అందుకే అతన్ని "పెద్ది నాగన్న" అని కూడా వ్యవహరించే వారు కొందరు.

నాగన్నకి గంగిరెడ్డి పల్లెకి పరిచయం చాలా పాతది. పల్లెమధ్యలో పాటి దిబ్బమీద రావిచెట్టు, ఆ చెట్టుప్రక్కన తాటాకుల గుడిసె. ఇదిగాక ఆ చుట్టుపట్ల "రాదారి బండి"గా పేరొందిన ఒంటెద్దు బండి ఆ బండిని లాగే బసవన్న. ఇవన్నీ అతని

స్థిరాస్తులైతే రోజుకో రెండురూపాయల సంపాదన దానికి సరిపోయే ఖర్చులు. ఇవి అతని చరాస్తులు.

* * *

నాగన్న పాట వినిపిస్తే తెల తెలవారుతోందని పాల బండొచ్చే టైమైందని పల్లెవాసులకి గుర్తు. పదంపాడుతూ పొయ్యే నాగన్న నేరుగా బాట ప్రక్కన భజనకోవెల దగ్గర బండాపి గుళ్లో రాముల్లోరికి, గుడి బయట రంగాచారికి దణ్ణంపెట్టి లెంపలేసుకొని గుంజీలుతీసి మరల పదం పాడుకుంటూ బండెక్కి చక్కాపోతాడు. నాగన్న బండి చేరితేనేగాని ఏ బండీ ఆ స్టేషనుకిరాదు. పెట్టిపెట్టె చేతికి దిగే వాళ్ళందర్నీ దింపి, పెట్టె బేడా నెత్తి నెట్టుకొని "బండీ బాబయ్యా" అంటూ బండివైపు దారితీస్తాడు. తెలియని వారికి చొరవ కొత్తగానే వుంటుంది. అయినా మరో గత్యంతరం లేక మౌనంగా బండిక్కేస్తారు.

తెలిసిన వారితో చనువుగా మాట్లాడుతాడు. తెలియని వాళ్ళని చనువు చేసికొని మాటల్లోకి దింపుతాడు. ఆ మాట, ఈ మాటచెప్పి యోగక్షేమాలడుగుతాడు. ఏ వూరని అడగడు. ఏ యిల్లని అడగడు. అయినా బండెళ్ళి అయిన ఇంటిముందే ఆగుతుంది. చుట్టపాయన విస్తుపోతాడు. యింటాయన చెప్తాడు—"అది నాగన్న అనుభవంమీద నేర్చుకున్న విద్యని" "అంతే బాబయ్యా! ఏలోగిల్లో పెట్టాల్సిన పాదాలో చూస్తే తెలియదా బాబయ్యా!" అని సమాధానం చెప్పి చుట్టపాయన విస్తుపోయే లోపల కనుచూపుమేర దాటి పోతాడు యిచ్చిన డబ్బు మొల్లో దోపుకుంటూ.

పాలబండితరువాత నాగన్న పలకరించబోయేది పార్సిలుబండి. దాన్ని సాగనంపేసరికి పొద్దు నడినెత్తి కెక్కుతుంది. మూటగట్టిన ముంతలోని గంజిసిళ్ళతో గొంతు తడుపుకొని తను పరచిన బాటప్రక్క తను నాటిన చెట్టునీడలో ఆదమరచి నిద్రపోతాడు. నిద్ర పట్టనివేళ చెట్టుతోనూ, పుట్టతోనూ మంతనాలాడుతాడు.

అంతలోనే నీరెండలు పరచుకొంటాయి. నాగన్న లేచి, బండికట్టి స్టేషన్ కెళ్ళేవేళకు పాశింజరు బండి వచ్చుంటుంది. ఆ బండిని సాగనంపి నాగన్న పల్లె చేరేసరికి ఎనిమిదవుతుంది. కోమటి సెట్టెయ్య కొట్టులో ఉప్పూ, చింతపండూ, మిరపకాయ కాసిన్ని నూకలు కొనుక్కొని బండిని గుడిసెవేపు మళ్ళిస్తాడు. ఆ రాత్రివేళ పొయ్యి ముట్టించి, చెయ్యి కాల్చుకుని కడుపు నింపుకొంటాడు. ఆ నాటి బాధ్యత అంతటితో తీరిపోతుంది నాగన్నకు.

గంగిరెడ్డిపల్లెకే కాదు ఆ చుట్టుపట్ల గ్రామాలన్నిటికీ నాగన్న ఆప్తుడు. అతనిబండిలో ప్రయాణం చెయ్యడమంటే అందరికీ ఆదోవిధమైన సరదా. తన వయస్సు ఆకళింపుకొన్న అనుభవాన్ని కమ్మని కథల్లో మేళవించి వీనులవిందుగా చెప్తొంటే చిన్నా పెద్దా అంతా శ్రద్ధగా వినేవారు.

ఎందరో పెద్దాచిన్నా అతనిబండిలో ప్రయాణం చేశారు. అందర్నీ అంతస్తుకు తగ్గట్టుగా ఆదరించి వారివారి అభిమానాలకి పాత్రుడయ్యాడు. చెప్పాలంటే నాగన్నదో చిత్రమైన వ్యక్తిత్వం.

ఎలమంద ఎంకులు కూనీకేసులో పట్నంనుండి హెడ్ కానిస్టేబులొచ్చినప్పుడు తోవలో తన బండిలో సర్వం చెప్పి, కేసుని సునాయాసంగా పరిష్కరించాడు.

సూరపురాజుగారి లోగిలి జప్తుచేయడానికి కోర్టునుండి వకీలుగారొచ్చినప్పుడు బతిమలాడి వ్యవధిపొడిగింపజేసి తనే సాగనంపేడు.

దివానునుంచి అమీనుగారొచ్చినప్పుడు మొదట పలకరించి ఆదరించినది తనే.

పట్నంలో చదువుకొంటున్న బాబుల్నిబండెక్కిస్తూ ఎన్నో నీతులు చెప్పేవాడు నాగన్న. ఉన్న వూరికి కన్నవారికీ పేరుతెమ్మని పదేపదే దీవించి పంపేవాడు. అత్తింటికెళుతున్న ఆడపడుచు ఉన్నవూరిని కన్నవారినీ విడవలేక కన్నీరు నింపుకుంటే ఆప్యాయంగా—

"ఊరుకో బుల్లెమ్మా! కాటుకద్దిన కళ్ళల్లో కన్నీరు నింపవచ్చా! మరల బేగే వద్దువుగానిలే పండంటి పాపని కనడానికి" అని దీవించి ధైర్యం చెప్పి వీడ్కోలు యిచ్చేడు.

అంతేకాదు, ఒక్కొక్కరోజు ఆశలు పెంచుకొని జీవితంలో దగాపడ్డ తమ్ముణ్ణి, నమ్మినదైవం ద్రోహం చేస్తే వంచితురాలై వెనుతిరిగిన చెల్లెళ్ళి, అన్నివిధాల అధోగతి పాలైన అన్నల్నీ ... ఇలా ఎందరెందరొన్నో పలకరించవలసి వచ్చేది నాగన్న.

అనుభవం నేర్పిన వేదాంతం వయస్సు నేర్పిన వైరాగ్యం మాటల్లో రంగరించి వారికి ధైర్యం చెప్పేవాడు.

అందరి సమస్యల్నీ ఇట్టే పరిష్కరించే నాగన్నకో శుభోదయాన గంగులొచ్చి వింత వార్తొకటి చెవిని వేసి పోయాడు. "నాగన్నోయ్! ఇటుపైన నీ రాదారి బండి బాటంట పోనక్కర్లేదయ్యో."

నాగన్న తేలిగ్గా నవ్వాడు—"గంగూ నా బండి బాటెక్కకపోతే బళ్ళన్నీ ఆగిపోవూ! పెద్దవుల పనులన్నీ నిల్చిపోవూ!"

"ఎట్టి నాగన్నా! అదికాదయ్యా. చౌదరిగోరు మోటారు కొన్నాడుగా! రేపట్నుంచది బాటంట నడుస్తుందట. ఇహ నీ బండెక్కే వాడెవడు!" గంగులు ప్రశ్నతో నాగన్నకీ అదే అనుమానం వచ్చింది. అయినా అంతలోనే సమాధానం చెప్పుకొన్నాడు—"ఎహ్హోవా! మోట్రొస్తేనేమిరా రాదారి బండి దరిజా దానికెక్కడిది. వాడిగ్గా నా బండెక్కపోతే చౌదరి గారి మోటారెక్కుతార్రా ఏ దెబ్బిగాని!"

గంగులు నవ్వేసి చక్కాపోయాడు. ఆ రోజల్లా నాగన్న కదోలావుంది. మోటారొస్తే తన బండెక్కడం మానేస్తారా? అబ్బే! ఎందుకు మానారు, ఎందరెందరో మారాజులు ఎక్కగాలేంది ఈళ్ళెక్కరూ! దివానుగా రెప్పుడూ తన బండే ఎక్కేవారు. కరణంగారు, మునసబుగారు, సిరద్దారుగారు...హబ్బో! ఒకరన్న మాటేటి. అందరూ తన బండి ఎక్కిన వాళ్ళే. అక్కడిదాకా ఎందుకు! మొన్ననంటే మొన్న సిలకల సిన్నారావుగోరు బోగం రంగసానిమీద మనసుపడి గుట్టుసప్పుడు కాకుండా దాన్ని చేర్చమంటే తను చేర్చలేదూ! ఆ యేళ అయన ఎంత సంబరపడ్డాడని! మోట్రొస్తే తనకేం! బసవన్న పల్లగున్నంత కాలం తనకే చింతా లేదు.

ఆ రాత్రల్లా మగత నిద్రలో గడచిపోయింది. మర్నాడు మామూలుగా పాలబండొచ్చే వేళకు నాగన్న బండి స్టేషను కెళ్ళింది. అప్పటికే చౌదరి గారి మోటారు రైలుకోసం చూస్తోంది— ఆరి దీని సిగతరగ ఎప్పుడు లేచి ఎప్పుడు కొట్టకొచ్చేసిందో!" నాగన్న ఆశ్చర్యం నుండి తేరుకొనే వేళకు జనం ఒక్కొక్కరు మోటారులోని కెక్కేస్తున్నారు. నాగన్న తృళ్ళిపడి బండి ఎప్పుడొచ్చిందా అని అటువైపు చూసేసరికి పాలబండి ప్లాట్ఫారం దాటేసింది.

రోజూ అయితే ఈ సరికి తన బండి బాట మధ్యనే వుండేది. ఈవేళ ఎందుకనో ఎవరూ తన బండి వేపు రావటంలేదు. మోటారు కొత్త కాదూ! అందుకంతా ఎగబడి అదే ఎక్కుతున్నారు. పైగా తనవేపు తన బండివేపు వింతగా చూస్తున్నారు.

నాగన్న కెందుకో ఇహ అక్కడ నిలవ బుద్ధి కాక బసవణ్ణి లేపి బండి కట్టి పల్లె వేపు మళ్ళాడు. ఇంతలోనే రివ్వుమని మోటారొచ్చి నాగన్న కళ్ళలో దుమ్ము కొట్టి చక్కాపోయింది. "నా నోట్లో మట్టి కొట్టడానికే వచ్చిందిది." అనుకున్నాడు నాగన్న. ఆ రోజు కిక బండి కట్టలేదు. మనసవోలా వుంటె గుడిసిలోనే వుండిపోయాడు.

ఆ రోజే కాదు. అలాటి రోజులెన్నోగడిచిపోయాయి. కొత్త వారైతే బాధలేదు. పాతవారు—తన బండిమీద ఎన్నోమార్లు సవారి చేసిన వారు కూడా తన బండెక్కడం మానేస్తే దాదాపు ఏడుపొచ్చింది నాగన్నకు.

గొల్ల గోపన్న ఓదార్చాడు. "ఏ దెబ్బిగాని నాగన్నా పసువుల్లాటి బల్లున్న మోటారును కాదని నీ బండెవరెక్కుతారు! అదీగాక కిరాయి కూడా తక్కువ, నీ బండికన్న ఎంతో జోరుగా పోద్ది" గోపన్న ఓదార్పుతో కొద్దిపాటి ఆశ కూడా కనిపించింది నాగన్నకు.

అప్పటికప్పుడు కొబ్బరి కొట్టుకెళ్ళి పీచు తెచ్చి పరుపుకుట్టి బండిలో అమర్చాడు. కొత్తపేటసంతలో కొన్న రంగురుమ్మటి దానిమీద పరిచాడు. సవారికి కాగితం పువ్వులు ముడిచాడు. బసవడి మెళ్లో గంటలు కట్టాడు. అంతేకాదు కిరాయి కూడా తగ్గించాడు.

అయినా అట్టేమందిని ఆకర్షించలేక పోయాడు నాగన్న. అంతకీ కారణం దాని పొగరు, తమ పల్లెనుండి స్టేషను కెళ్ళేవేళకు మోటారైతే నాలుగైదు సార్లు పోయొస్తుంది. అందుకే ఎవరు తన వైపు చూడ్డంలేదు. చూసినా ఎప్పుడో ఒకళ్ళో ఇద్దరో! అదైనా పావలా అర్ధా! అంతకుమించిన సంపాదన లేదు.

కడుపునిండా తిని ఈమధ్య చాలాకాలమైంది. తనైతే ఎలాగో వుంటాడు. పాపం నోరులేని ఆ మూగజీవుడు బసవన్న కడుపునిండా తిని చాలా కాలమైంది. అందుకే బక్కలా తయారయ్యాడు. చూస్తేనే బాధవిపిస్తోంది.

వారం రోజులైతే తిండిలేక కాళ్ళలో సత్తువ సన్నగిల్లి నాగన్నారోజు బండి కట్టలేదు. రావిచెట్టు

గణితంతో గమ్మత్తులు:

మీ పుట్టిన రోజు తెల్సా?

విజ్ఞానప్రగతి

ఏదైనా మీ పుట్టిన తేదీ యిస్తే ఏ రోజు పుట్టారో యిట్టే పట్టేయగలం. ముప్పయి, నలభై సంవత్సరాల క్రితం పాపం ఆదివారం పుట్టారో, శనివారం పుట్టారో ఎలా గుర్తుంటుంది? అందుకని ఒక్కసారి లెక్కవేసి చూసుకుంటండి. ఎన్ని వందల సంవత్సరాలైనా మీరుపుట్టి (!) ఈ లెక్క గ్యారంటీ. కావాలంటే లెక్కవేసిన తర్వాత అమ్మమ్మనో, తాతమ్మనో అడిగి 'కన్‌ఫర్మ్' చేసుకోండి అయితే ఒకటి ముఖ్యం. మీ పుట్టిన తేదీ సరైంది కావాలి. సరిఫికెట్లలో సహజంగా టోకున వందల మంది జూలైలో పుట్టినట్లు వేస్తారు. అప్పుడు ఈ క్రింది లెక్కదేం బాధ్యతలేదు. పెద్ద నాయకుల తేదీలు, వారాలు వుంటాయి. గనుక పరీక్ష చేసుకోవచ్చు. ఇక మన లెక్కలోకి వెళ్దాం.

ముందొక పాయింటు. సంవత్సరాల్లో లీపు సంవత్సరాలుంటాయి. ఇవి నాల్గుచేత భాగింపబడతాయి. ఉదాహరణకు 1963 లాంటివి. అపుడు లీపు నెల సంఖ్యలనే చూడవలసి వుంటుంది.

మన లెక్కకు ఉపపత్తి రెండు విషయాలు: అవి యివి:

1.

నెల	సామాన్య నెల సంఖ్య		లీపు సం॥ నె. స.
జనవరి	6	-	5
ఫిబ్రవరి	2	-	1
మార్చి	2	-	2
ఏప్రిల్	5	-	5
మే	0	-	0
జూన్	3	-	3
జూలై	5	-	5
ఆగస్టు	1	-	1
సెప్టెంబరు	4	-	4
అక్టోబరు	6	-	6
నవంబరు	2	-	2
డిసెంబరు	4	-	4

2.

వారము	వార సంఖ్య
ఆది	1
సోమ	2
మంగళ	3
బుధ	4
గురు	5
శుక్ర	6
శని	0

ఇహ మీరు చేయవలసినవి:

1. ముందు మీ పుట్టిన తేదీ పూర్తిగా వేసుకోండి.

2. సంవత్సరాన్ని '28' చే భాగించండి. శేషం "క" అనుకోండి.

3. "క" ను '4' చే భాగించండి. చివరలో వచ్చినది "చ" అనుకోండి.

4. మీ పుట్టిన నెలకు నెల సంఖ్య పై పట్టికలో చూడండి. లీపు సంవత్సరమైతే లీపు నెల సంఖ్య చూడండి. ఇది "ట" అనుకోండి.

5. మీ పుట్టిన తేదీ (రోజువారీ) "త" అనుకోండి. క+చ+ట+త= "ఖ" అనుకోండి.

6. "ఖ" ను '7' చే భాగించండి. శేషం 'ప' అనుకోండి. 'ప' 1 2,3,4,5.6 గాని 'o' గాని రావచ్చు. ఆ అంకె రెండో పట్టిలో పుట్టిన రోజు విచ్చేస్తుంది గదా!!

ఓ ఉదాహరణ చూద్దాం.
తేదీ. 15-1-1965 అనుకుందాం.

```
28 ) 1 9 6 5 ( 70
     1 9 6
     ------
        05..............(క)

ఇపుడు  4 ) 5 ( 1........(చ)
           4
          ---
           1
```

మరియు 1965 లీపు సంవత్సరం కాదు. కనుక నెల జనవరికి నెలసంఖ్య పట్టికనుండి..'6'...(ట)
పుట్టిన తేదీ...15......(త)
క+చ+ట+త = 5+1+6+15=27
7 చే భాగించండి...శేషం...

```
7 ) 2 7 ( 3
    2 1
   -----
      6.........."ప"
```

రెండవ పట్టిక నుండి '6' శుక్రవారం పై మనుజుడు...సారీ...బాలుడు .... 15-1-65 అనగా శుక్రవారమునాడు పుట్టినన్నమాట!

మీరుకూడ ప్రయత్నించి చూడండి!!

—చందు సుబ్బారావు

నీతో బసవన్నను పలకరించాడు నాగన్న - "ఏం చెయ్యమంటావు బసవా! ఉంటే పెట్టనూ! ఈమధ్య నీ కడుపు మాడుస్తున్నాను. నా పాపం నన్ను తినేయ్యక మానదులే" బసవన్నా మౌనంగా కన్నీరు కార్చాడు.

"ఛ! పిచ్చోడా. ఇంతదానికే కన్నీళ్ళుపెట్టుకుంటావా! కాలం కలకాలం ఒకలాగేవుంటుందా! మంచిరోజులు రాకపోవు, మనకి కడుపునిండా బువ్వ దొరక్కపోదు. ఈ సారి చూడు. మనబండి బేరం దొరక్కపోయినా తిన్నగా వకీలుగారిని తీసుకొని కోర్టుకు వెళదాం" ఏదో అర్థమైనట్లుగా బసవడు తల ఆడించాడు. సర్కారు వారికి మొర పెట్టుకొందాం.

నాగన్న తృప్తిగా శ్వాసపీల్చి గుడిసెలోనికి నడిచాడు. ఆరోజు గంగిరెడ్డిపల్లెలో, ఒకళ్ళుకరనుకున్నారు. "ఈవేళ రాదారి బండి బాటెక్కలేదేమా" అని. ఆ మర్నాడు మరికొంతమంది అనుకొన్నారు "నాగన్నకు వంట్లోబాగులేదేమో! బండికట్టలేదు." అని. మూడోరోజు అంతాకలసి నిర్ధారణకొచ్చారు - "నాగన్న వంట్లోనలతగావుండివుంటుంది. లేకపోతే బండిబాటమొక్కకపోదేమో!' అని నిర్ధారణకొచ్చిన పెద్దలంతా నాగన్నను చూడ్డానికి బయలుదేరారు.

గుడిసెముందు పెద్దలంతాచేరి "నాగన్నా! అని పిలిచారు ముక్తకంఠంతో. సమాధానం లేదు. రెండో మారు మూడో మారు ఎన్నిమార్లు పిలిచినా సమాధానం లేదు. అప్పటికే విసిగిన పెద్దలంతా తలుపునెట్టి ఆత్రంగాలోని కడుగుపెట్టారు. అంతే! నిర్ఘాంతపోయారు చూడరాని దృశ్యం చూసినట్లు. అందరి కళ్లు చెమర్చాయి.

"నాగన్నా" అంటూ గుండెలు బాదుకొన్నారు.

గుడిసె మధ్యలో చింకి చాపమీద నాగన్న వెల్లకిలా పడుకొని ఉన్నాడు. ఒక చేతిలో బండి తోలే రంగు రంగుల కొరడా కర్ర! రెండోచేతిలో బసవడి మెళ్ళో కట్టే మువ్వల పటకా! అంతిమ ఘడియల్లో కూడా అవే అతని ప్రియవస్తువులు.

నాగన్న కన్ను గుడిసెముండి బయట్నేరి ఎటో పోతూంటే ఏమర్థమయిందో యేమో లేసి నట్టువ తెచ్చుకొని గుండె లదిరేటట్లు రంకెవేశాడు బసవన్న. అదే బసవడు కడసారిగా వేసిన రంకె!

రావి చెట్టుక్రింద 'రా దా రి బ ం డి' బాధగా మూలిగింది.

(శ్రీ గోదావరీ మహాపాత్రో రచించిన ఒరియా కథానిక ఆధారంగా)

★